

Mitä sosiaali- ja terveydenhuollon etiikasta on jäljellä?

Mieli 2010 –kansalliset mielenterveyspäivät, Kuopio

Aira Pihlainen 16.3.2010

Esityksen sisältö

- **Mielenterveysetiikka – sinulla ja minulla on moraalinen vastuu**
- Hyvä mielenterveystyö
- ETENE:n yleiset ehdotukset mielenterveystyölle
- Ehdotuksia eri-ikäisille potilaille/asiakkaille
- **Itsemääräämisen lisääminen, rajoitustoimenpiteiden vähentäminen**
- Itsemääräämisoikeus ja sen rajoitusten kehittämistoimenpiteet
- **Etiikan puolustus yhteiskunnallisessa muutoksessa**
- Terveydenhuollon ammattihenkilöstön eettiset ohjeet
- Yhteiskunnan ja terveydenhuollon arvovalinnat
- Terveydenhuollon etiikan muospaineet
- **Lähteitä**

Hyvä mielenterveystyö toteutuu, kun

- elinympäristö on terveellinen ja turvallinen,
- kansalainen selviytyy omassa elämässään itsenäisesti,
- hoito on ihmisen kokonaishoitoa,
- mielenterveyspalvelut ovat yksilöllisiä ja niitä saa nopeasti ja joustavasti,
- hoitosuhde on luottamuksellinen, pysyvä ja jatkuva,
- hoito ei leimaa ihmistä,
- ihmisyyden ja itsemääräämisoikeus ovat hoidon perusta,
- rajoitustoimia käytetään ainoastaan lain perusteella,
- ammattihenkilöstö antaa ohjausta ja tietoa,
- omaiset ja läheiset ovat osallisia potilaan hoidossa potilaan niin salliessa,
- hyvässä työpaikassa saa käyttää ammattitaitoaan ja kehittyä työssään,
- työpaikassa on ilo tehdä työtä ja työolot tukevat jaksamista.

ETENE:n yleiset ehdotukset mielenterveystyölle

- omalääkäri ja – hoitaja, apua nopeasti ja helposti,
- kestävä hoitosuhde,
- tehokkaat tukitoimet eri viranomaisten yhteistyönä,
- hoitoon pääsy ja hoito samoin periaattein kuin muissakin sairauksissa,
- potilas/asiakas osallistuvat hoitoonsa,
- laitoshoidossa oma huone,
- suoja- ja rajoitustoimia mahdollisimman vähän,
- perusterveydenhuoltoon mielenterveystyön osaamista,
- ammattihenkilöstön mitoitus tasapainossa palvelujen tarpeen ja tarjonnan kanssa.

Ehdotuksia eri-ikäisten potilaiden/asiakkaiden palveluihin

- lasten ja nuorten mielenterveystyö painottuu ehkäisevään toimintaan ja toteutetaan kotikäyntejä,
- nuorille matalan kynnyksen palveluja,
- kouluilla mahdollisuus konsultoida mielenterveyden ammattihenkilöstöä,
- erityinen tuki nuorten siirtymävaiheisiin,
- työikäisten työolot tukevat jaksamista,
- työiän jälkeen säilyy elämän mielekkyys ja osallistumismahdollisuudet.

Itsemääräämisen lisääminen

- rajoittavien toimenpiteiden vähentäminen

- oikeudenmukaisuus, ihmisarvo, itsemäärääminen, potilaan ja asiakkaan etu, hyvä hoito,
- ennen rajoitustoimenpiteitä arvioidaan toimenpiteen merkitys myös vapauden, koskemattomuuden ja suhteellisuuden kannalta,
- potilaan/asiakkaan tai hänen edustajansa kuuleminen hoidon suunnittelussa,
- ammattihenkilöt vastaavat toimenpiteiden käyttöönotosta, toteuttamisesta ja valvonnasta,
- laitoksessa rajoittavien toimenpiteiden käytöstä suunnitelma,
- vaara- ja uhkatilanteissa rajoitustoimenpiteiden käyttö välttämätöntä,
- rajoitustoimenpiteiden käyttöön mittarit, seuranta ja arviointi.

Itsemääräämisoikeus ja sen rajoitusten kehittämistoimenpiteet

- STM:ssä tehty useita selvityksiä mm. 2001:33,
- Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (YK 2006),
- Käytännön ongelmat: mielenterveys- ja muistisairaiden, päihdeäitien ja päivystyspoliklinikan asiakkaiden palveluissa,
- STM pyysi ETENE:ltä kannanottoa keväällä 2009,
- Tammikuussa 2010 seminaari Hanasaassa, esillä mm. hyvät käytännöt,
- STM:ssä käynnistyy lainvalmistelu, työryhmä perusteilla,
- Syksyllä 2010 kuuleminen ja keskustelu lakiehdotuksesta

Etiikan puolustus yhteiskunnallisessa muutoksessa

Terveydenhuollon ammattihenkilöstön eettisissä ohjeissa

Lääkärit

- suojata ihmiselämää, kärsimyksen lievittäminen,
- lähimmäisenrakkaus, tasa-arvo, puolueettomuus,
- ammattitaito, luottamus, vaitiolovelvollisuus,
- päätösten perustelu,
- osaamisen ylläpito.

Sairaanhoitajat

- terveys, sairauksien ehkäisy, kärsimyksen lievittäminen,
- vastuu potilaalle omasta toiminnasta, ihmisläheisyys,
- luottamus, itsemääräämisoikeus, osallisuus,
- ammatin hoitamisen arvokkuus,
- osaamisen kehittäminen.

Yhteiskunnan ja terveydenhuollon arvovalinnat

YHTEISKUNTA

- Uudistuminen ja muutos,
- Globalisaatio,
- Alueelliset, sosioekonomiset erot,
- Yksilöllisyys, osaaminen, sitoutuminen, elämykset,
- Valinnan vapaus,
- Verkostot, kumppanuudet,
- Palvelu, tuottaja/tilaaja, palvelunsaaja (vrt. potilas),
- Markkinat, kilpailu, tehokkuus, voimavarat, allokointi, taloudellisuus, tuloksellisuus

TERVEYDENHUOLTO

- Hippokrates, Nightingale ja arvojen pysyvyys,
- Humaanisuus, hyvä hoito, terveys,
- Potilaan etu ja oikeudet, palveluseteli,
- Ihmisarvon kunnioittaminen, itsemäärääminen, yhdenvertaisuus, turvallisuus,
- Inhimillisyys
- Hyvä ammattitaito, yhteistyö, kumppanuus.

Terveydenhuollon etiikan muutospainheet

Potilaan asema

- Perustuu humaaniin etiikkaan,
- Potilaan ja väestön odotukset eivät ole muuttuneet,
- Henkilökunnan hyveet, altruismi, uhrautuvaisuus ja vastuullisuus.

Ristiriitaako terveydenhuollon johtamisen, potilaan ja henkilöstön etiikassa vai etiikan soveltamisessa?

Terveydenhuollon muutos ja markkinatalous

- Sairaala yrityksenä, mikä tavoitteena: terveys vai voitto?
- Potilas vai asiakas vai kuluttaja?
- Henkilökunnan valta, menestys, kilpailu, asema?

Lähteitä

www.etene.org /dokumentit, lausunnot ja julkaisut

ETENE 2001, Terveydenhuollon yhteinen arvopohja, yhteiset tavoitteet ja periaatteet.

ETENE 2008, Vanhuus ja hoidon etiikka.

ETENE 2009, Mielenterveysetiikka – sinulla ja minulla on moraalinen vastuu.

ETENE 2009, Potilaan itsemääräämisoikeuden suoja- ja rajoitustoimenpiteet. Kannanotto 10.6.2009.

Louhiala P, Launis V. 2009, Parantamisen ja hoitamisen etiikka, Edita.

Koivusalo M., Ollila E., Alanko A. 2009 Kansalaisesta kuluttajaksi, markkinat ja muutos terveydenhuollossa. Gaudeamus.

Pihlainen A. 2000, Hyvä, ihanteellisuus ja epäitsekkyys arvo- ja arvostuskäsityksinä terveydenhuollon koulutuksessa ja työelämässä. Tampereen yliopisto.

Pihlajamäki J. 2007, Onko terveydenhuollon arvot muuttumassa? Seminaariesitelmä, asiasanahaku.

Ryynänen O-P., Myllykangas M. 2000, Terveydenhuollon etiikka. Arvot monimutkaisuuden maailmassa. WSOY.

SM 2003, Suomi vuonna 2030, näkökulmia Suomen kehitykseen. Nettijulkaisu.

STM 2010 Itsemääräämisoikeus ja sen rajat –työseminaari 28.1 .29.1.2010, Hanasaari.

www.stm.fi/verkkouutiset/uutinen/view/1483471

Syrjäpalo K. 2006, Arvot ja arvostukset psykiatrisessa hoidossa. Oulun yliopisto.